

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige „Matiče Hrvatske“ za leto 1891.

(Dalje.)

»V izvještaju« za l. 1890. pravi »Mat. hrv.«, da hoče pomlajati spomin »na prve svoje pobornike iz ilirskoga doba«. V knjigi, ki obsega LXXXVIII + 185 str., seznanja »Matica« ude z dvema proizvodoma Dimitrije Demetra, ta sta: »Teuta«, pa »Grobničko polje«.

»Teuta, tragedija u pet čina.«

Vrši se po prilici od leta 238—227. pr. Kr. Vsebina ji je ta-le: Teuta, druga žena ilirskega kralja Agrona, ki je svojo prvo ženo zavrgel in spodil, kraljuje po Agronovi smrti na ilirskem prestolu. Njen značaj slika pesnik v prvem činu:

Svaki prostor, bio i pô svieta,
Tamnica je za njezinu dušu,
Kad ga samo prekoračit ne smje.
Da kraljuje, rođena je ona,
A ne drugom da se pokorava.

Prava amakonka! Vanjo se zaljubi Dimitar Hvaranin, poglavar ilirskega brodogoja, in jo zaprosi; ona pa se mu odreže:

Dok ti ne zasvieti kruna
Vrh tjemena, moj viteže hrabri,
Rukavica nagrada ti budi,
Ruka pako, kad postaneš kraljem.

Strast premoti Dimitra, da izda kraljico, pa le, da bi jej, polastivši se prestola, mogel dati krono za njeno roko. Posreči se mu, pa le na pol, zakaj prično se druge spletke. Tritenta in njen sin Pinez nastopita ter ovirata Teutino pa Dimitrovo srečo. Dimitar se v vojni ponesreči, Teuta pa skoči v morje od žalosti.

Pesnik sklepa tragedijo z besedami, ki jih govori Svevlad:

Strogo kazne bozi.

Za življenjepisom pesnikovim, ki ga je sestavil sorodnik njegov, Vlad. Mažuranić (— LIII. str.), kritičko ocenjuje oba proizvoda, Teuto pa Grobničko polje, hrv. estetik prof. Franjo Marković (LIII. — LXXXIII. str.). — Kritič se drži umetniških načel, pojasnjuje zgodovinsko jedro, ki je podlaga pesnikovima proizvodoma.

Zgodovina se v marsičem ne vjema s pesnikovim umotvorom, kar pesnik sam priznava: »... nemam ništa primjetiti, nego da mi je više stalo do istine poetičke i psihologičke, nego li historičke, i da želim, da se djelo s toga gledišta sudi.«

Dimitrija Demeter pa vendar le ni tako našemil zgodovinskih oseb, kakor Schiller svojo »Jungfrau von Orleans«. Zgodovinske osebe v Teuti se spoznajo v pesnikovem proizvodu lahko. Kritič nekolikokrat očita pesniku, da v prvih činih ni dovolj osnovan nadaljni razvoj. N. pr.: da se amakonka Teuta zaljubi kar brž v svojega izdajalca. Očita mu tudi, da so nekateri značaji prenedoločno narisani, n. pr.: Gromovid v III. činu ni podoben Gromovidu v V. činu; tamkaj ves vnet za srečo naroda, tu sotrudnik narodovega nasprotnika. Vkljub nekaterim majhnim nedostatkom prekrasne tragedije rečemo po pra-

vici, da je Teuta dragocen biser hrvaškega slovstva. »Po izvrstnosti dramatičnoga sastava i sloga, po obilju pjesničkih krasota, Teuta« ostat će dičan spomenik Demetrova oduševljena rada za hrvatsko kazalište... Ona je jamstvom, da je Demeter bio vrstan obogatiti hrvatski kazališni repertoar mizom izbranih drama... «

»Grobničko polje«.

Ta pesem obsega osem listov.

Ja od Brente vidjeh obale zelene,
Čuh žuborit njene bistre vode,
Pokraj kojih grleći se hode
Umjetnost i narav kô sestre rodjene.

S temi besedami začenja navdušeni pesnik najslavnejše delo svoje. Spominja se krasote, ki jo je zrl v severni Italiji. potem ga duh vodi na polje domače, na polje hrvaško; tu ni rajske Italije:

... Kudgod oko stiže,
Ništa drugo, nego kamen goli.
Ipak si mi, polje, milo, polje krasno.
Amo, kom' je život Hrvatica dala!
Našeg roda to je sveta Meka;
Čiste krvi djeda naših rieka.

Pesnik proslavlja hrvaški narod, hrvaško blagostojnost, hrvaški pogum. Opeva boj s Tatari.

Kritič Franjo Marković deli pesem v deset slik: 1. Užasni razor bogate Ugarske od divljih Tatara, bieg kraljev u prezrenu Hrvatsku; 2. Zagreb od Tatara razoren; 3. tatarski tabor kod Zagreba; 4. Batukan, strašni vodja tatarski; 5. Bjegunac kralj u Dioklecijanovoj palači u Spljetu; 6. poraz tatarski pod bedemi Klisa i pod gradom Spljetom; 7. bieg tatarske horde sve do Grobničkoga polja, bies strašnoga Batukana; 8. bojna pjesan: »Prosto zrakom ptica leti«; 9. slika hrvatske vojske, sa svetim rodoljubnim žarom na boj polazeće; 10. slika bojišta po svršenoj bitci. Marković pravi: Osobiti sastav »Grobničkoga polja« osobiti splet opisne, epske, dramske i lirске vrsti pjesmene, biti će posljedak trojega uzroka: osobite duševne situacije, iz koje je nikla pjesan, dramatičke žice, koja je u Demetra bila mnogo jača od epske, i onoga izgleda, koji je Demeter našao u velikom englezkom pjesniku Byronu.

Ocena Markovićeva obdeluje izvrstno estetiška načela, ki so lahko umevna, pa se naslanjajo tudi na mojsterske slovstvene izdelke.

Severus.

»Zagreb i okolica.« Kažiput za urođenika i strance. Složio A. Hudovski, gradski viećnik. Sa 43 slike i 2 načrta. U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare 1892. 8°. 96 str. — Ciena 1 for.

To je naslov knjižici, ki je bila hrvaškemu svetu že davno potrebna in je pred dvema mesecema zagledala beli dan. Kakor so sploh taki kažipoti v inorodnih jeziki osnovani, tako je tudi ta spis sestavil A. Hudovski prav za praktično porabo. Strancem bode izvrstno služil, ker jim podaja o Zagrebu in njega okolici bodisi v preteklih stoletjih ali iz najnovejše dobe zanesljiva poročila. Zgodovinske podatke je pisec povzel iz Tkalcic-čvega »Spomenika grada Zagreba« pa iz Smičiklasove »Poviesti Hrvatske«, druge podatke pa iz službenih objav. — Slovencem

prav toplo priporočamo to knjigo, osobito onim, ki kanijo obiskati bujno se razvijajoči kraljevski Zagreb. Sramotno je za Slovence, ako se poučuje s kakim nemškim kašipotom, ko ima v bratovskem slovstvu boljšo knjigo. Kdor pa hoče kako mesto tako obiskati, da mu kaj koristi pot, mora se vsekako poprej seznaniti z njegovimi odnosi. — Prav lične slike so posnete po fotografijah. Novi načrt ima že tudi skupni kolodvor, ki se razteza prav za akademskim trgov. — Gledé na to, da Slovenci radi obiskujejo svojo prestolnico, kazalo bi pač, da se čim najpreje izdá tudi kašipot po »beli Ljubljani«, ki bi prav dobro služil nam i Hrvatim. Tudi Hudovskega spisu želimo, da bi se daleč razširil med Hrvati in Slovenci. Cena 1 gld. bi se utegnila na prvi pogled komu previsoka zdeti, a če pomislimo, da je v knjigi toliko lepih slik, ni pretirana. — Nekaj izvodov je pisatelj poslal v razpečanje gosp. Ant. Zlogarju, kuratu na Gradu; kdor želi knjige, dobi jo lahko pri njem. I.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Ilustrovano delo: »Zemská jubilejní výstava v Praze 1891« je dospelo ravnokar

do 19. snopiča. V 16 sn. je dopolnjeno poročilo o (poljedelskem) gospodarstvu in živinoreji od prof. Frana Sitenskega, kateremu sledé še poročila: »Vinoreja« (piše Josip Šimáček, ravnatelj vinoreje kneza Ferd. iz Lobkovic), potem »Vrtnarstvo in sadjereja« od M. Fulina, urednika časopisa českých vrtnarjev. V tekstu je 22 lepih ilustracij, med katerimi se posebno odlikuje slika »Souzen« od Rudolfa iz Ottenfelda. Cena snopiču je 36 kr. — O 17. in dr. prihodnjích.

»Listi filologické.« Vydávají se nakladem Jednoty českých filologů v Praze. Odpovědní redaktoři Jan. Gebauer a Jos. Král. Ročník osemnáctý. Ta list je strokovnjaški, za filologe, izhaja na leto v šestih zvezkih po pet půl v osmerki. Naročnina 3 gld. na leto. Naročuje se v Prazi, Klementinum.

»Časopis pro pěstování Matematiky a Fysiky«, kterýž se zvláštním zřetelem k studujícím rediguje prof. Augustin Pávek a vydává Jednota českých matematiků. Ročník XXI. V Praze. Nakladem Jednoty česk. matematiků. Ta mesečník izhaja na štirih půlah v 8°. in stane na leto 5 gld. — Oba časopisa pričata, kako skrbno se goji pri Čehih strokovnjaško znanstvo.

Razne stvari.

Naše slike. Frančišek Pustavrh. (Str. 289.) Ta slika je narejena točno po fotografiji, katero nam je iz dobre roke poskrbel sam gospod pisatelj. — Šubicev »Sv. Martin«. (Str. 296, 297.) Naročniki nam bodo hvaležni za posnetek slike, ki spada med najboljše v naši domovini. Podoba nam je prizadela mnogo stroškov, ker nismo imeli dobre fotografije za porabo in je bilo torej ž njo obilno dela. Gledé na sliko samo opozarjamo čitatelje na str. 146. in 147. našega lista. Kaže nam svetnika, ko obuja umrlo hčer žalostnih starišev. — Danes podajemo v slikah štiri obraze iz japonskega življenja. Japonsko je jako zanimiva dežela. Kakor hitro bomo mogli, objavimo spis o sedanji Japonski. — Pogled na Aleksandrijo. (Str. 329.) Ogledovalec gleda proti severu in ima velik kos Aleksandrije pred seboj. Na desni vidi Pompejev steber in Kom-ed-Dik, na levi pa daleč po mestu in tudi veliki jezuitovski kolegij.

»Matica Hrvatska« je imela redni občni zbor dné 19. junija. Predsedoval je načelnik gosp. Tade Smičiklas. Spominjal se je v govoru napredka »Hrvatske Matice« od l. 1836. šem. Imetek znaša poleg hiše 50.628 gld. 45 kr.

Muzejsko društvo za Kranjsko je zborovalo dné 21. junija pod predsedništvom gosp. Andreja Senekoviča. Udov je 198 podpornih, štirje častni,

trije dopisujoči. Dohodkov je bilo v letu 1891. 1444 gld. Izdalo je tri zvezke »Izvestij«, o katerih bomo poročali v prihodnji številki.

»Matica Slovenske« občni zbor je bil dné 22. junija. Predsedoval je gosp. kan. Jos. Marn. Občni zbor je pričal o vsestranskem napredku Matice.

Nove iznajdbe. Nekatere vednosti in umetnosti jako urno napredujejo. Skoro ne preide mesec, da bi ne poročali časniki, kako se je zopet kaj izboljšalo v fotografiji. Na Angleškem so sestavili tako pripravo, ki sama naredi človeško podobo s fotografijo. Treba se je vstopiti pred tisti stroj, vreči v neko luknjo denar (blizu 6 kr.), tam počakati kakih 40 sekund, in na dan pride slika, ki ni slaba. Polagoma bodo tudi pri nas postavili take stroje, saj ima njihov posestnik pri vsaki podobici še 3 kr. dobička. — Lepo znajo užgati fotografije (portrete) v porcelan. Dá se posebno lepo prirediti taka slika na grobne spomenike. Slika, v porcelan užgana, je natančna in stanovitna. Ko bi bila ta stvar bolj znana, gotovo bi dal marsikdo napraviti na grobni spomenik tako podobo. — Vedno bolj obetajo, da se bode dalo fotografovati tudi v barvah. Take poskuse je delal s precejšnim uspehom G. Lippmann, in veččaki menijo, da se bode polagoma vendar-le dalo dognati, kar se je zdelo skoro čisto nemogoče. — Še bolj čudno je to-le: Upajo, da se bodo dale podobe ali risbe prav tako sporočati in prenašati v daljavo, kakor dandanes telegrafujejo in pa govoré s telefonom v daljavo po železni žici.